

Надання стандартної

безоплатної правової допомоги — корпоративна справа адвокатури

А. В. Вишневський
директор Центру правової реформи
і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції
України

— Які основні досягнення в процесі формування системи безоплатної правової допомоги у 2012 році?

— На сьогоднішній день фактично завершено формування нормативно-правової бази, яка необхідна для реалізації Закону «Про безоплатну правову допомогу», і тих положень Кримінального процесуального кодексу України, які пов'язані із залученням захисника за призначенням за новим механізмом, узгодженим із Законом «Про надання безоплатної правової допомоги» і які стосуються надання правової допомоги затриманим особам.

Крім того, створено перші 27 центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Всі вони пройшли державну реєстрацію, для всіх знайдені приміщення, і там, де це необхідно, такі приміщення ремонтуються. Призначено директорів центрів.

Усі центри облаштовані меблями, необхідною технікою і, що дуже важливо, створюється, хоч поки що і не в остаточному вигляді, комплексна інформаційно-аналітична система забезпечення надання безоплатної допомоги. Тобто всі робочі місця в центрах надання безоплатної вторинної правової допомоги будуть знаходитися в єдиній корпоративній мережі,

розробляється спеціальне програмне забезпечення, яке дозволяє автоматизувати чи перевести в електронну форму більшість процедур, пов'язаних з наданням безоплатної правової допомоги.

11 жовтня ми урочисто відкрили перший центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Хмельницькому. В принципі всі центри повинні почати за Законом працювати одночасно, з 1 січня 2013 року, але сталося так, що Хмельницький обласний центр вже у жовтні був готовий працювати, тобто там усі організаційні питання уже вирішені. Так сталося тому, що він створений на базі офісу громадського захисту. З 2007 року було започатковано три пілотних проекти з надання безоплатної правової допомоги, які підтримувалися Міжнародним фондом «Відродження», та є прототипами, аналогами центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги, які ми створюємо сьогодні. Такі пілотні проекти були, крім Хмельницького, також реалізовані і в Харкові, і в Білій Церкві Київської області.

— **«Положення нового Кримінального процесуального кодексу, які пов'язані із залученням захисника за призначенням за новим механізмом, узгодженим із Законом «Про надання безоплатної правової допомоги» — що це за положення? Чи містить подібні норми і Закон про адвокатуру та адвокатську діяльність?»**

— Почну із Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», оскільки щойно відбулись і відбуваються важливі події в адвокатурі, пройшли установчі конференції та З'їзд адвокатів України, сформовані органи адвокатського самоврядування, розпочали роботу Рада адвокатів України та Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури України. Коли розроблявся проект цього Закону, то, на щастя, ми мали можливість бути долученими до його підготовки. І він є повністю узго-

дженим із Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Зокрема, міститься бланкетна норма, яка говорить, що надання адвокатами безоплатної правової допомоги регулюється Законом України «Про безоплатну правову допомогу».

Є і новели. Насамперед вони пов'язані з тим, що запроваджується інститут комісій з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги, які є робочими органами рад адвокатів регіонів. Вони формуються, власне, радами адвокатів регіону. А положення про ці комісії затверджуються Радою адвокатів України.

На прохання Голови Ради адвокатів України Лідії Ізовітової, ми у Координаційному центрі розробили проект такого положення і передали до розгляду Раді адвокатів України.

Ми з нетерпінням чекаємо, коли ці комісії будуть сформовані. І, відповідно, запрошуємо адвокатуру долучитися до завершення роботи над проектом наказу Міністерства юстиції «Про стандарти якості надання безоплатної правової допомоги». Це єдиний із підзаконних нормативно-правових актів, який досі не прийнятий на виконання Закону «Про безоплатну правову допомогу».

Ми свідомо його відклали для того, щоб в тісному діалозі з адвокатурою і синхронно з підготовкою положення про комісії з оцінювання якості цю роботу завершити. Оскільки стандарти надання безоплатної правової допомоги пов'язані із стандартами адвокатської діяльності, а це вже корпоративна справа адвокатури. І ми би не брали на себе такої, перш за все, морально-етичної відповідальності, щоб ці стандарти взяти і встановити звідкись «згори». Я думаю, що це має бути спільний продукт. Тільки тоді вони будуть дієвими.

Що стосується КПК, який нещодавно набув чинності, то він також узгодже-

ний із Законом України «Про безоплатну правову допомогу», і залучення захисника за призначенням, яке відбувалося за чинним КПК за 47 статтею через адвокатські об'єднання, або, як ми знаємо на практиці, частіше за все шляхом безпосередньо дзвінка слідчого знайомому адвокату, який приходив і брав участь на таке прохання у процесуальних діях, тепер відбуватиметься виключно через центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

49 стаття нового КПК говорить про те, що ухвала суду, слідчого судді або постановова слідчого негайно доводяться до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, і центр зобов'язаний у визначений строк забезпечити адвоката. Те саме стосується норм, пов'язаних з наданням допомоги затриманим особам. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» встановлює у цьому сенсі ширші рамки, тобто ширше коло суб'єктів, які мають право на таку допомогу. Зокрема, це всі особи, затримані чи то за підозрою у скоєнні злочину, чи то по відношенню до яких застосовано адмінзатримання або адмінарешт, а також особи, стосовно яких у якості запобіжного заходу обрано взяття під варту.

Згідно з новим КПК, службова особа, яка провела затримання, зобов'язана негайно після фактичного затримання проінформувати про цей факт центр. Центр реєструє це повідомлення, протягом години призначає адвоката і ще протягом години цей адвокат повинен прибути до затриманої особи для конфіденційного побачення з нею.

Підсумовуючи, я переконаний, дуже добре, що одночасно відбувається імплементація цих трьох взаємопов'язаних законів, оскільки найбільш критичним є надання допомоги в перші години після затримання. Відомо, що існує багато рішень Європейського суду з захисту прав людини, де є дуже серйозні претензії до Украї-

ни щодо порушення права затриманих осіб та осіб, які утримуються під вартою, на захист.

КПК концептуально інший, і закон про адвокатуру — новий, і система безоплатної правової допомоги теж з нуля фактично створюється. Але завдяки синхронності з самого початку ці механізми системи кримінального судочинства вдасться краще взаємоузгодити і відлагодити.

— **Чи надається безоплатна правова допомога сьогодні? Яка процедура її отримання? Наскільки зараз це можливо?**

— Закон України «Про безоплатну правову допомогу» говорить про два види безоплатної правової допомоги: безоплатна первинна та безоплатна вторинна правова допомога.

Первинна правова допомога надається з 9 липня 2011 року, тобто вже понад рік.

Первинна правова допомога — це надання правової інформації, правових консультацій і допомога у складенні документів юридичного характеру, крім процесуальних. Тобто це все, що не пов'язано із судовим процесом. І право на таку допомогу мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України, тобто і громадяни, незалежно від рівня їх достатку, і іноземці, і особи без громадянства, і біженці. Таку допомогу можна отримати в усіх органах виконавчої влади та в усіх органах місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування також мають два спеціальні інструменти для організації надання первинної правової допомоги. Вони можуть створювати спеціалізовані комунальні установи для реалізації цієї функції, які мають фінансуватися за рахунок місцевого бюджету, і можуть на конкурсних засадах залучати до процесу надання правової допомоги юридичних осіб приватного права і фізичних осіб. Це в рамках закону. А фактич-

но первинна правова допомога надається дуже багатьма громадськими організаціями, зокрема, Українська Гельсінська спілка з прав людини має мережу приймалень по Україні. Є інші громадські організації: центри правової інформації і консультацій, які підтримуються різними донорами, і як громадські організації займаються наданням первинної правової допомоги — їх по Україні утворено понад 30.

Юридичні клініки багатьох вищих навчальних закладів, хоч і не визначені поки що в законі як суб'єкти надання первинної правової допомоги, але фактично її надають.

Є ряд законодавчих ініціатив, щодо яких в принципі не заперечує Міністерство юстиції. Один із законопроектів народних депутатів С. Ківалова і Ю. Мірошниченка уже пройшов перше читання. Суть в тому, щоб юридичні клініки віднести до суб'єктів надання первинної правової допомоги.

Що стосується вторинної правової допомоги, то поки що саме в рамках закону вона не надається. Даний вид допомоги буде надаватися з 1 січня всім затриманим особам у кримінальному та адміністративному процесуальному порядку, підданим адміністративному арешту, а також тим, стосовно яких у якості запобіжного заходу обрано взяття під варту, а з 1 січня 2014 року — також в цивільних і адміністративних справах тим особам, які будуть мати на це право. Тобто це цілий перелік категорій осіб, визначених статтею 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», де в основу покладений критерій малозабезпеченості. Це особи, середньомісячний сукупний дохід яких становить менше прожиткового мінімуму, це, наприклад, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, окремі категорії інвалідів, і цілий ряд інших осіб.

Фактично ці суб'єкти збігаються із суб'єктами, які отримують соціальну допомогу від держави.

Є три офіси громадського захисту, про які я вже згадував, де фактично надається по суті вторинна правова допомога у кримінальних провадженнях. Це офіси в Харкові, Хмельницькому і Білій Церкві. Ця допомога буде надаватися ними до кінця року, після чого з адвокатами, які в цих офісах працювали, які вже взяли участь у першому конкурсі адвокатів, пройшли його успішно і увійшли до відповідних реєстрів, будуть вже тепер нашими центрами укладені контракти.

Тобто тут ми бачимо унікальний приклад. По-перше, громадська ініціатива існувала досить довго — понад п'ять років. По-друге, вона є успішною і затребуваною. І, по-третє, іде трансформація цих громадських організацій вже в державні установи. Тобто той досвід і інституційна спроможність, які напрацьовані, не будуть втрачені, а навпаки: держава продовжує в них інвестувати і вже інкорпорувала їх в свою інституційну систему.

— Чи достатня кількість відібраних адвокатів за результатами першого конкурсу? Як проходить другий? Яким способом відбирали адвокатів?

— На сьогоднішній день за результатами першого конкурсу, який ми проводили навесні, відібрано 953 адвокати з 1171, які подали заяви. Це більше, ніж ми планували з першого разу, але цього зовсім недостатньо для того, щоб забезпечити потребу з 1 січня.

За нашими підрахунками, нам потрібно не менше 2000-2500 адвокатів. У зв'язку з цим Міністерство юстиції 19 жовтня оголосило другий конкурс. Прийом документів тривав до 19 листопада. А з 19 листопада до 3 грудня, власне, проходив сам конкурс, за результатами якого відібрано 1587 адвокатів.

Другий конкурс проходив за оновленою процедурою. 10 жовтня Кабінет Міністрів прийняв постанову №915, в якій за нашою пропозицією, пропозицією Мініюсту

та робочої групи з удосконалення законодавства про безоплатну правову допомогу, затвердив нову редакцію порядку і умов проведення конкурсу адвокатів.

Ми ретельно проаналізували результати першого конкурсу, зокрема, з точки зору процедури його проведення. 10 липня ми провели засідання робочої групи з удосконалення законодавства про безоплатну правову допомогу, до якої входять представники адвокатури, судді, представники слідства, тобто усіх заінтересованих сторін. Там ми представили аналіз результатів першого конкурсу, обговорили ті зміни, які потрібно внести, за результатами цього засідання був підготовлений оновлений порядок, за яким буде проводитися другий конкурс.

У чому основні відмінності? По-перше, порядок спрощений для самих адвокатів: уточнений перелік документів, які вони обов'язково повинні подавати. Зокрема, з обов'язкового переліку вилучена копія трудової книжки, оскільки у адвокатів як самозайнятих осіб може її не бути. Вилучено ті документи, щодо яких було якесь таке подвійне тлумачення або нерозуміння, — документи, що підтверджують кваліфікацію і спеціалізацію адвоката, і рекомендації. Рекомендації залишені як такий документ, який адвокат має право подавати, і вони будуть надавати переваги, але з обов'язкових документів їх вилучено. Крім того, затверджено форми всіх документів, які використовуються в конкурсі: форма заяви, з якою звертається адвокат, форма анкети, яку він заповнює, біографічної довідки, оціночні форми.

Врегульовано питання конфлікту інтересів і конфіденційності інформації, яка стає відомою членам конкурсної комісії під час проведення конкурсу. Зокрема, кожен член конкурсної комісії перед початком оцінювання підписував декларацію, в якій він заявляв про відсутність конфлікту інтересів і в якій він приймав

на себе зобов'язання щодо збереження конфіденційності інформації щодо персональних даних та оцінок претендентів.

У разі, якщо був конфлікт інтересів, такий член комісії писав заяву про наявність конфлікту інтересів і самовідвід. Також безпосередньо в порядку зазначено, що самі члени комісії не мають права брати участь у конкурсі як претенденти, тому що, на жаль, під час минулого конкурсу у нас такі прецеденти були. Це питання не було врегульоване, тепер ми його врегулювали. Крім того, конкурс тепер є об'єктивнішим з точки зору об'єктивності оцінки.

Є вісім критеріїв, за кожним критерієм є система балів, і згідно з новим порядком Міністерство юстиції кожного разу, коли буде проводитися конкурс, визначатиме мінімальний прохідний бал. Я думаю, що він буде поступово підвищуватися. Цього разу мінімальний прохідний бал — три з п'яти. Прохідний бал обрахований таким чином, що по суті, адвокати, які зовсім не мають досвіду, мають шанси пройти, але невеликі.

Не маючи досвіду, для того, щоб пройти, такі претенденти мають бути бездоганними за всіма іншими критеріями. Зізнаюся, я сам належу до числа таких претендентів майже без досвіду адвокатської діяльності. Цього літа я отримав свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, почав практикувати у вільний від основної роботи час під наглядом і за допомогою досвідчених колег і взяв участь у конкурсі. На час його проведення я брав відпустку для уникнення можливості конфлікту інтересів і, зокрема, для того, щоб не брати участі у підготовці тестового завдання. Планую надавати безоплатну вторинну правову допомогу ргопоно. Вважаю, що як посадовець, який стоїть на чолі системи безоплатної правової допомоги, маю у вільний від основної роботи час працювати нарівні з іншими

адвокатами. Серед іншого і щоб відчути, як працює система «на власній шкірі».

Нова методика конкурсного відбору забезпечує підвищення вимог, оскільки під час проведення першого конкурсу, прикладом, конкретної вимоги щодо наявності досвіду не було. Тепер планка трішечки піднімається. Надалі, я думаю, вона буде підніматися ще вище. Оскільки конкурс є не лише необхідним інструментом, а ще й єдиним з точки зору витрачання бюджетних коштів на ці цілі, тому що без конкурсу ми не можемо це робити. По суті, це форма державної закупівлі. Також це перший інструмент з точки зору якості, оскільки якість надання правової допомоги — це наріжний камінь взагалі. Без якості це нікому не буде потрібно і могло б перетворитися на марнування коштів платників податків.

Є й інші інструменти забезпечення якості, крім конкурсного відбору.

Ми вже говорили про спеціальні комісії. Це зовнішній контроль з боку самої адвокатури. Безумовно, контроль буде здійснюватися і центрами, але виключно в рамках тих прав і обов'язків сторін, які прописані у контракті між центром і адвокатом. Це передбачає невтручання в правову позицію адвоката, що важливо з точки зору гарантій незалежності адвокатської діяльності. Тому чітко розділяємо: адміністративну складову системи і складову, що є частиною адвокатури. Питання адвокатської незалежності і питання адвокатської таємниці — це питання, які не обговорюються, які є «священними», коли ми будуємо систему. Але при цьому ми маємо знайти правильний формат співпраці для того, щоб забезпечити принаймні належну якість, щоб вона була не гіршою, ніж якість послуг, які адвокати надають за угодами з приватними клієнтами.

Хоча треба визнати, що в дуже багатьох випадках якість таких послуг нижча, ніж мала би бути. Тут є такий чутливий момент: на якості безоплатної правової до-

помоги не варто спекулювати, як дехто говорить, що участь адвокатів у наданні безоплатної правової допомоги — це ознака їх некомпетентності та некваліфікованості, тобто це адвокати, які не знаходять себе на ринку та не можуть заробити. Це зовсім не так, і говорити так просто нечесно.

До речі, професійний рівень адвокатів у наших реєстрах, особливо тих, які прийшли на другий конкурс, дуже високий.

По-перше, як ми вже сказали, на жаль, загальна якість послуг адвокатів залишає бажати кращого. І це пов'язано з тим, що нерідко адвокат, насамперед, прагне заробити гроші, взяти їх з клієнта, а вже в другу чергу думає про якість послуг, які надаються. По-друге, як говорять самі адвокати, ті фінансові умови, які пропонує держава сьогодні адвокатам, є в багатьох випадках кращими, ніж те, що вони можуть мати від своїх клієнтів безпосередньо. Принаймні це звичайно менш актуально для великих міст, але це надзвичайно актуально для сільських районів, тобто для більшості території України. Адвокати надають ось такий приклад стосовно того, як складається їх робочий процес: «До нас приходить в районі клієнт, який говорить, що у мене є 200 грн, але мені потрібна допомога у судовому процесі». А у адвоката інших клієнтів немає, черга не стоїть. І адвокат робить це за 200 грн. То ж, очевидно, що держава пропонує більш вигідні умови.

А є якась конкретна цифра?

Будь-яка цифра буде умовною. По-перше, головний принцип, який був покладений в основу порядку оплати послуг адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу, — це залежність від навантаження і складності роботи. Тут є гнучкість. Тобто чим більше адвокат візьме справ чи чим на більшу кількість затримань він виїде, тим більше він отримає грошей. І це буде обмежено лише його фізичними і часовими можливостями.

Ми не обмежуємо адвокатів, які будуть працювати за контрактами з центрами в тому, щоб вони паралельно займалися приватною практикою. Адвокат може сам регулювати, чи взяти більше справ від центру, чи менше. І в цьому також є певна гнучкість. Знову ж таки, я назву цифри, але вони дуже умовні. Середня розрахункова вартість правової допомоги в одному кримінальному провадженні з позиції проекту Державного бюджету України на 2013 рік становить близько 2400 грн, середня розрахункова вартість надання правової допомоги особі, затриманій за підозрою у скоєнні злочину, — близько 500 грн, а у нічний час, вихідні та святкові дні відповідно близько 1000 грн.

Наскільки це багато чи мало судити не мені, але знову ж таки, це дуже умовно. Виходячи з того, що означає середньої тяжкості провадження? Може бути провадження, яке коштуватиме 500 грн, а може бути таке, що буде коштувати 10 000 грн, якщо воно, приміром, кілька років тягнеться і є складним.

Стосовно затримань. Ми виходили з того, що в середньому адвокат буде витратити 16 годин часу на надання правової допомоги особі, затриманій за підозрою у скоєнні злочину, якщо особа погодилася на надання такої допомоги. В цьому разі адвокат отримує майже 500 грн за це. У разі, якщо таке затримання відбувається в нічний час, у вихідні дні або святкові дні, то це буде вдвічі більше, а саме майже 1000 грн. Що важливо, у разі, якщо клієнт відмовився, все одно цей час оплачується адвокату. Також, разом з тим, оплачується час очікування і час на дорогу, він включається в розрахунок.

Тобто є дуже багато стимулів, яких раніше зовсім не було. Загалом на оплату послуг і компенсацію витрат адвокатів у Державному бюджеті України на 2013 рік передбачено майже 29 млн грн. Цього достатньо, щоб система повноцінно запра-

цювала. Вже протягом нового бюджетного року ми будемо працювати над тим, аби цю цифру збільшити, як мінімум, удвічі. Я б хотів застерегти тих адвокатів, які займають вичікувальну позицію і кажуть: «ну хай там хтось піде, система запрацює, подивимося, а потім ми, може, приєднаємося». Система запрацює лише тоді і буде фінансуватися, якщо вона з перших днів покаже свою дієвість, що вона працює. Тому ми надзвичайно вдячні тим адвокатам, які прийшли на перший та другий конкурси.

Яка кількість адвокатів взяла участь у другому конкурсі і скільки всього на сьогодні є адвокатів, з якими можна укладати контракти і договори?

Для участі у другому конкурсі було зареєстровано 1743 заяви. Найбільше якраз у тих регіонах, які були проблемними під час проведення першого конкурсу: це Дніпропетровська область (167 заяв, для порівняння: за результатами першого конкурсу було відібрано 34 адвокати), Донецька область (165 проти 55), Одеська область (155 проти 18), Харківська область (119 проти 61), місто Київ (96 проти 72), Автономна Республіка Крим (68 проти 19). І навіть аутсайдер першого конкурсу — Херсонська область — сьогодні активно веде перед: зареєстровано 61 заяву проти 6 вже відібраних адвокатів.

Загалом за підсумками двох конкурсів відібрано і включено до відповідних реєстрів 2540 адвокатів, причому, що важливо, нам вдалося забезпечити найголовніше — рівномірне покриття всієї території України. Не хочу говорити якихось зайвих пафосних слів, але професія адвоката має свої особливості, пов'язані і публічним характером, публічно-правовою природою цієї роботи. І є певна соціальна відповідальність адвоката.

Тому, повертаючись до питання про якість, я думаю, що якраз пішли на конкурс ті адвокати, які усвідомлюють, що це необхідно. Дуже багато адвокатів

надають правову допомогу безоплатно, не чекаючи оплати від держави чи будь-кого. Тому я категорично не згоден з тим твердженням, що в цю систему йдуть адвокати малокваліфіковані. Це не відповідає дійсності. Справді, є частина адвокатів, які є молоді, що мають 1-2 роки досвіду, але це загальносвітова тенденція, один із мотивів таких адвокатів є потрапити в систему безоплатної правової допомоги та отримати практичний досвід. Але таких адвокатів не так багато, і співвідношення досвідчених та молодих приблизно 50 % на 50 %. Оскільки навколо центру так чи інакше буде пул адвокатів, серед яких будуть і молоді і досвідчені, то можна сказати, що молоді є більш активними, вони хочуть працювати, а от досвідчені впевнені у своїх силах та компетенції, тому поводять себе спокійніше і можуть бути добріми вчителями для молоді.

Організувати постійний обмін досвідом між адвокатами, я думаю, буде одним із завдань адміністраторів центрів. Крім того, на відміну від ринку адвокатських послуг, в системі безоплатної правової допомоги важливо формування єдиних узгоджених стратегій захисту адвокатами, оскільки, по суті, це фронт, який стоїть проти сторони обвинувачення і який має максимально захистити права тієї особи, яка має право на безоплатну правову допомогу. Тому навіть робота в офісі громадського захисту показала, що такі стратегії є ефективними, актуальними, і це теж те нове і цікаве, що всіх нас чекає.

Якщо серед набраних 2540 осіб виявляться особи, що отримали свідоцтво недобросовісно та практично діяти не можуть, то які санкції до них можуть застосовуватись?

Я сподіваюсь, що в наших реєстрах таких адвокатів немає. Втім, якщо, не дай Боже, такі б виявилися, у нас достатньо інструментів для того, щоб запобігати наявності таких адвокатів у нашій системі.

Для цього є контракт та зобов'язання адвоката, які він повинен виконувати. У разі, якщо він їх не виконує, ми в такому випадку розриваємо контракт та можемо навіть клопотати перед головними управліннями юстиції про виключення такого адвоката з реєстру, тобто взагалі із системи.

Є більш м'які — фінансові — важелі. Вони передбачені в самому порядку оплати послуг адвокатів. Наприклад, якщо адвокат без поважних причин запізнився до клієнта — затриманої особи, тобто не дотримався часових рамок, він штрафується на 50 % свого гонорару за цей випадок. Я вважаю, що це чесно і справедливо. У разі, якщо адвокат в кримінальному провадженні з власної ініціативи вийшов з процесу, тобто покинув його, отримує штрафну санкцію. За останню стадію, за якою він працював, він отримує лише 50 % гонорару.

Також є заохочувальні заходи. У разі, коли адвокат проявляє ініціативу та активно захищає права клієнта, наприклад, оскаржує якусь постанову слідчого, якщо це потрібно, то він отримує додаткову платню.

Це досить цікава система, ми презентували її нашим іноземним партнерам, тим, у кого системи безоплатної правової допомоги довший час працюють. Вони висловили свою думку на рахунок цього, сказавши, що це певне ноу-хау, більше такого ні в кого нема. Крім цього, будуть комісії з оцінювання якості, куди центр зможе звернутися, а також КДКА, їх ніхто не відміняв, куди ми можемо безпосередньо зі скаргою звернутися і вимагати притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Я вважаю, що набір цих інструментів достатній.

Ми говорили більше про кримінальний і адміністративний процес. В цивільному процесі взагалі передбачається вторинна правова допомога? В яких випадках?

Передбачається, але кількість суб'єктів права на безоплатну вторинну правову

допомогу саме у цивільному й адміністративному процесі за нашими підрахунками становить 14,5 мільйонів осіб, тобто це третина населення України.

Я дуже сподіваюся, але мені важко повірити в те, що державний бюджет в принципі здатний впоратися з таким навантаженням. Ми маємо прецеденти, які нас змушують звертати увагу на це уже сьогодні. З досвіду інших країн, наприклад, Британії, де ціле суспільство вирує, і обговорюється питання про необхідність скорочення видатків з державного бюджету наполовину для надання безоплатної правової допомоги, сам бюджет починає «тріщати по швах». Але ця дискусія привела до того, що таке рішення не вдалося прийняти, оскільки ніхто не готовий був брати на себе політичну відповідальність, щоб ці видатки скоротити.

Україна, на жаль, багато «набила гуль» з точки зору інших соціальних гарантій, які сьогодні важко виконати. Зрозуміло, що всі 14,5 мільйонів одразу не прийдуть по правову допомогу, але тим не менше, в багатьох країнах більш економічно розвинених, ніж Україна, правова допомога надається тільки в кримінальному процесі безоплатно, що є вимогою Конвенції захисту прав і основоположних свобод. Тому закон є, і ми його зобов'язані виконувати. Я переконаний, попри наявні ризики, що держава зробить усе можливе для того, щоб це було реалізовано.

Наостанок. Які подальші кроки формування системи безоплатної правової допомоги?

Першим завданням формування системи безоплатної правової допомоги буде набрати до кінця року достатню кількість адвокатів для того, щоб безперешкодно забезпечити виконання Закону «Про безоплатну допомогу» з 1 січня 2013 року на всій території України.

Другим завданням буде повністю до кінця року завершити роботи по обла-

штуванню центрів, забезпечити необхідним обладнанням і інформаційними технологіями.

Третім, максимальна уніфікація процедур діяльності центрів, максимальна їх деталізація і автоматизація. Саме це нам дозволить вкластися в той термін, який визначений законодавством для надання безоплатної правової допомоги.

Четвертий крок — розширення мережі центрів. Ми плануємо протягом 2013–2014 рр. з 27-ми центрів з надання вторинної правової допомоги довести кількість як мінімум до 96-ти, а якщо вдасться — до 135 центрів, тобто планується створення ще міжрайонних і міських центрів з надання вторинної правової допомоги.

П'ятий, в наступному, 2013 році, розроблення тієї нормативної бази, яка необхідна нам для початку надання безоплатної вторинної допомоги в цивільних та адміністративних справах з 1 січня 2014 року.

Шостий крок — запровадження регулярних навчальних програм як для адвокатів, так і для адміністративного персоналу центрів. Це надзвичайно важливий пріоритет, і те, що я назвав його шостим, зовсім не означає, що по значимості він на цьому місці.

Сьомий крок, це дуже важливий напрям, оскільки нам потрібно довести інформацію про наші послуги до кінцевого клієнта. На даний момент ми маємо непоінформованість, адже люди не знають про свої права і не прагнуть про них дізнатися. Тому величезним, масштабним і непростим завданням є інформування людей. Без цього всі шість попередніх завдань можуть стати просто неактуальними.

*Джерело: Юридична газета,
№ 48 (338) від 27.11.2012
(авторська редакція від 10.12.2012).*